

Umhverfisevntun Snæfellsness

Ársskýrsla 2017

Guðrún Magnea Magnúsdóttir
Janúar 2018

Efnisyfirlit

Umhverfisevntun Snæfellsness.....	3
Byggðasamlag Snæfellinga	3
Dagleg starfsemi	3
Fjármögnun	4
Helstu verkefni	4
Árviss verkefni	4
Afmörkuð/tímabundin verkefni	5
Úttekt og evntun	5
Umhverfisevísar.....	6
Orkunotkun	6
Losun gróðurhúsalofttegunda	7
Neysluvatn.....	8
Innkaup.....	9
Aðrir skylduvísar	11
Fyrirlestrar	12
Gestafyrirlesarar.....	12
Aðsendar greinar í vikublöð	12

Umhverfissvottun Snæfellsness

Árið 2008 hlutu sveitarfélögin fimm á Snæfellsnesi, Eyja- og Miklaholtshreppur, Helgafellssveit, Grundarfjarðarbær, Snæfellsbær og Stykkishólmsbær, ásamt Þjóðgarðinum Snæfellsjökli, umhverfissvottun EarthCheck (þá Green Globe) samtakanna sem umhverfismeðvitað samfélag sem ynni markvisst að úrbótum í umhverfismálum í átt til sjálfbærari starfshátta. Höfðu sveitarfélögin unnið umfangsmikla undirbúningsvinnu til fimm ára áður en vottun hlaut. Áfanginn vakti athygli innan lands sem utan þar sem sveitarfélögin á Snæfellsnesi eru þau fyrstu í Evrópu til þess að hljóta slíka vottun og fjórða samfélagið í heiminum öllum. Vottunarsamtökin krefjast sífelldra úrbóta á sviði umhverfismála á milli ára og á svæðið mætir óháður úttektaraðili sem tekur svæðið út árlega með endurnýjaða vottun í huga. Á heimasíðu vottunarverkefnisins (www.nesvottun.is) er hægt að finna upplýsingar um vottunarsamtökin, sjálfbærnistefnu sveitarfélaganna og upplýsingar um umhverfissvottun sveitarfélaganna almennt.

Hér að neðan verður gerð grein fyrir umhverfissvottunarverkefninu á Snæfellsnesi árið 2017.

Byggðasamlag Snæfellinga

Umhverfissvottunarverkefninu á Snæfellsnesi er stýrt af Byggðasamlagi Snæfellinga (áður Framkvæmdaráð Snæfellsness til byrjun árs 2017). Byggðasamlagið var formlega stofnað í febrúar 2004. Það heyrir undir Hérðasnefnd Snæfellinga sem er samráðsvettvangur sveitarfélaganna fimm á Snæfellsnesi. Byggðasamlaginu er ætlað að fylgja eftir þeirri stefnu sem mörkuð hefur verið af sveitarfélögum í tengslum við umhverfissvottun Snæfellsness.

Ráðið er skipað bæjarstjórum og oddvitum sveitarfélaganna fimm sem aðild eiga að vottuninni.

Fulltrúar Byggðasamlags Snæfellinga árið 2016 voru:

Kristinn Jónasson, bæjarstjóri Snæfellsbæjar
Sturla Böðvarsson, bæjarstjóri Stykkishólmsbæjar
Þorsteinn Steinsson, bæjarstjóri Grundarfjarðarbæjar
Hilmar Hallvarðsson, oddviti Helgafellssveitar
Eggert Kjartansson, oddviti Eyja- og Miklaholtshrepps

Þorsteinn gegndi stöðu formanns, Sturla var varaformaður og Eggert ritari.

Dagleg starfsemi

Byggðasamlag hefur gert þjónustusamning við Náttúrustofu Vesturlands um að sinna daglegum rekstri verkefnisins. Á Náttúrustofunni starfar faglærður starsfmaður í stöðu verkefnastjóra umhverfissvottunar Snæfellsness, sem sinnir daglegum störfum vegna umhverfissvottunarinnar ásamt því að leiða framkvæmd verkefnisins. Hann undirbýr og situr alla fundi Byggðasamlagsins. Birna Heide Reynisdóttir gegndi stöðu verkefnastjóra frá 1. október 2016 til 1. maí 2017 og Guðrún Magnea Magnúsdóttir tók við sem verkefnastjóri 1. September 2017. Starfshlutfall verkefnastjóra er 80%.

Dagleg starfsemi verkefnisins felst ekki einungis í störfum verkefnastjóra og annarra starfsmanna Náttúrustofunnar. **Allir starfsmenn og stofnanir sveitarfélaganna eiga að hafa stefnu verkefnisins í huga við ákvarðanir sem tengjast daglegum rekstri.** Þannig bera t.d. ákveðnir starfsmenn stofnana sveitarfélaga ábyrgð á tölulegum skráningum til útreikninga sjálfbærnivísa, sem verkefnastjóri safnar svo saman. Stykkishólmsbær sér um greiðslur og bókhald verkefnisins.

Fjármögnun

Kostnaður við umhverfissvottun Snæfellsness árið 2016 var 8 milljónir. Stærstur hluti þess kostnaðar voru laun verkefnastjóra en annar kostnaður var meðal annars skráningargjöld hjá vottunarsamtökum EarthCheck og kostnaður við komu úttektaaðila á svæðið, auk bókhaldsþjónustu.

Rekstrarfé verkefnisins kom að mestu frá þeim fimm sveitarfélögum sem að verkefninu standa og skiptist kostnaður á milli sveitarfélaga eftir íbúafjölda hvers sveitarfélags.

Helstu verkefni

Tvíþætt starfsemi fellur undir vottunarverkefnið. Annars vegar er um að ræða verkefni sem nauðsynlegt er að framkvæma árlega til þess að viðhalda vottun. Hins vegar er um að ræða ýmis tilfallandi verkefni sem styðja við vottunina og ýta undir hvers kyns úrbætur í umhverfismálum á Snæfellsnesi. Helstu verkefni á vegum umhverfissvottunar Snæfellsness árið 2017 voru eftirfarandi:

Árviss verkefni

Gagnasöfnun og vöktun

Eitt af árlegum verkefnum í tengslum við umhverfissvottun sveitarfélaganna á Snæfellsnesi er gagnasöfnun vegna mælinga á ýmsum neyslupáttum, svonefndum umhverfisvísum eða sjálfbærnivísum. Þessum gögnum er skilað inn til vottunarsamtakanna sem meta hvort svæðið hefur staðist viðmið. Niðurstöður vottunarsamtakanna um frammistöðu sveitarfélaganna er að finna hér aftast í skýrslunni sem og á heimasíðu vottunarverkefnisins.

Framkvæmdaáætlun sveitarfélaganna

Vottunarsamtökin gera kröfur um að sveitarfélögin samþykki framkvæmdaáætlun til fimm ára í senn. Áætlunina skal endurskoða árlega og í lok hvers árs skal Bygðasamlag meta hvernig sveitarfélögin hafa staðið sig í að fylgja áætluninni eftir. Framkvæmdaáætlun sveitarfélaganna 2018-2022 var uppfærð í lok 2017 og samþykkt af öllum meðlimum Bygðasamlagsins. Hún verður næst metin af sveitarfélögunum í lok 2018.

Ýmis samskipti

Eins og undanfarin ár sá verkefnastjóri um samskipti við EarthCheck vottunarsamtökin hvað varðar ýmis hagnýt málefni, greiðslur, undirbúning úttekta og fleira tilfallandi. Árið 2017 var svipað fyrri árum hvað samskipti verkefnastjóra við einstaklinga, fyrirtæki og stofnanir varðar.

Undirbúningur úttekta og móttaka úttektaaðila

Til þess að viðhalda vottun er krafist stöðugra úrbóta í umhverfis- og samfélagsmálum og árlega er svæðið tekið út af óháðum aðila vegna endurnýjunar á vottun. Koma úttektaaðila á svæðið felur í sér nokkurn undirbúning hjá verkefnastjóra. Undirbúningur úttekta fór fram seinni hluta 2017 og verður úttekt framkvæmd aðra vikuna 2018.

Styrkumsóknir

Árlega sækir verkefnastjóri um styrki vegna ýmissa verkefna. Verkefni eru ýmist á vegum Bygðasamlags eða annarra. Verkefnastjóri aðstoðar auk þess við umsóknir annarra aðila sé þess óskað og þær tengjast framförum í umhverfismálum. Í þessari vinnu felst einnig gerð áfanga- og lokaskýrslna vegna styrkja fyrri ára.

Sótt var um einn styrk í verkefnasjóð umhverfis- og auðlindaráðuneytisins á vegum umhverfsvottunarinnar í nóvember 2017 fyrir átak í endurvinnslu og minnkun sorpmyndunar á svæðinu. Búið er við svörum frá umhverfis- og auðlindaráðuneytinu í lok janúar 2018.

Fræðsla og kynning

Í tengslum við umhverfsvottunarverkefnið er haldið úti heimasíðu á slóðinni www.nesvottun.is. Þar má finna upplýsingar um verkefnið og Byggðasamlag Snæfellinga og fréttir af því sem er að gerast í tengslum við verkefnið.

Auk heimasíðunnar sér verkefnastjóri um Facebook-síðu fyrir verkefnið á slóðinni **www.facebook.com/umhverfsvottun**. Þar eru settar inn fréttir af verkefninu og ýmis konar fróðleikur um umhverfismál.

Afmörkuð/tímabundin verkefni

Norræni Strandhreinsidagurinn

Samstarfsverkefni

Margnota Snæfellsnes

Byggðasamlag Snæfellinga hlaut 1.000.000 króna styrk úr verkefnasjóði Umhverfis- og auðlindaráðuneytisins til þess að reyna að gera Snæfellsnes burðarplastpokalaust. Undirbúningur verkefnisins hófst seinni part ársins 2015 með fundi verkefnastjóra, markaðsfulltrúanna á Snæfellsnesi og framkvæmdastjóra Svæðisgarðs Snæfellinga. Markmiðið er að vinna verkefnið í sameiningu og hvetja íbúa til þátttöku með fræðslu og hvatningu. Búin var til Facebook-síða fyrir verkefnið, *Plastpokalaust Snæfellsnes*. Byggðasamlagið fékk framlengingu á verkefninu frá ráðuneytinu og stefnt var að meira vinna yrði sett í það árið 2017.

Vefmiðlar

Heimasíða verkefnisins, **www.nesvottun.is** var uppfærð á árinu. Var útliti breytt og aðgengi að ýmsum upplýsingum bætt. Verkefnið hefur einnig auki virkni sína á samfélagsmiðlum, einkum Facebook og Instagram

Úttekt og vottun

Til þess að viðhalda vottuninni er krafist stöðugra úrbóta í umhverfis- og samfélagsmálum og árlega er svæðið tekið út af óháðum aðila vegna endurnýjunar á vottun. Árið 2017 hófst undirbúningur fyrir úttekt árið 2016 og verður hún framkvæmd aðra vikuna 2018. Tölulegum gögnum um auðlindanotkun sveitarfélaganna var skilað til vottunarsamtakanna EarthCheck 30. nóvember 2017 sem sendu skýrslu til baka skýrslu um stöðu lykilsviða Snæfellsness og samþykktu sjálfsmat sveitarfélaganna. Hér að neðan eru niðurstöður þeirrar úrvinnslu, staða tölulegra gagna með athugasemdum og ráðleggingum.

Umhverfisvísar

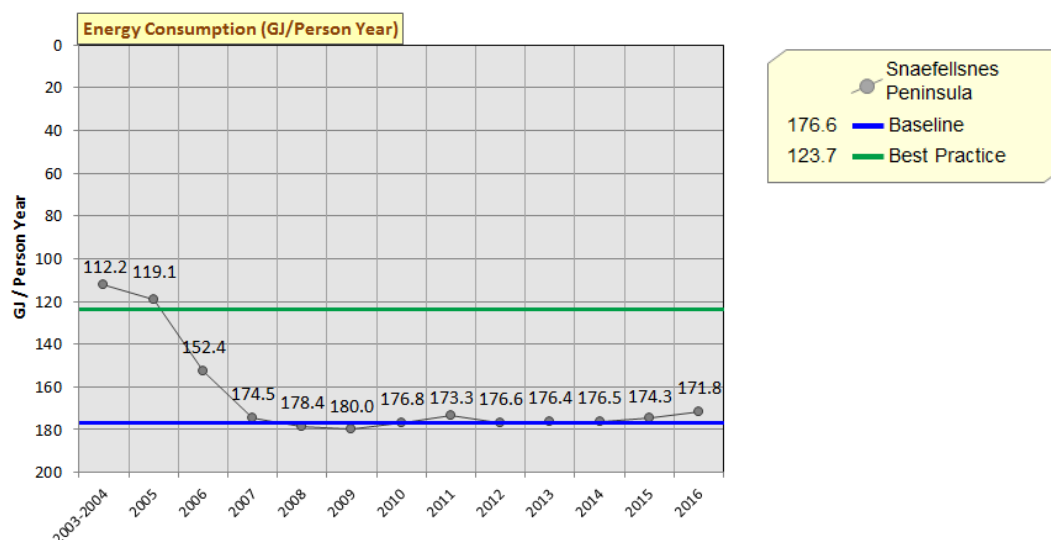
Á hverju ári er upplýsingum um auðlindanotkun sveitarfélaganna safnað saman. Þetta verkefni er unnið í samvinnu verkefnastjóra, starfsfólks og íbúa sveitarfélaganna og stofnana sem starfa á landsvísu. Unnið er úr upplýsingunum og þær sendar til EarthCheck í Ástralíu, sem vinnur þær enn frekar og reiknar út frammistöðu sveitarfélaganna. Vottunarsamtökin gefa í kjölfarið út skýrslu um niðurstöður hvers árs (Benchmarking assessment report) og er sú skýrsla birt á heimasíðu umhverfisvottunarverkefnisins, www.nesvottun.is.

Samkvæmt skýrslu EarthCheck fyrir tölur ársins 2016 (en þeim tölum er safnað haustið 2017) stóðust sveitarfélögin á Snæfellsnesi viðmið samtakanna. Fjórtán af þeim umhverfisvísam sem metnir eru voru við eða yfir lágmarksviðmiðum og tíu af þeim voru yfir því sem samtökin telja framúrskarandi árangur. Fimm vísar falla fyrir neðan það sem skilgreint er sem lágmarksviðmið, útblástur nituroxíða, flatarmál svæða sem vernduð eru sem hlutfall af heildarflatarmáli svæðisins, hlutfall líkamsárása og umhverfisvottuð fyrirtæki í ferðaþjónustu. Sveitarfélögin eru hvött til þess að vinna að úrbótum hvað þessa þætti varðar.

Hér á eftir verður fjallað um þá umhverfisvísa sem fylgst er með á Snæfellsnesi, hvernig gögnum er safnað og niðurstöður fyrir árið 2016 skoðaðar. Myndirnar sem sýna niðurstöður útreikninganna eru fengnar úr skýrslum EarthCheck. Mikilvægt er að hafa í huga að myndirnar sýna oft öfugan y-ás og því er jákvæðara að vera neðarlega á y-ásnum (skora hátt).

Orkunotkun

Skipta má orkunotkun á Snæfellsnesi í tvennt, annars vegar raforku sem keypt er úr dreifikerfi rafveitnanna og hins vegar orku sem fengin er á svæðinu. Upplýsingar um orkunotkun eru misaðgengilegar eftir uppsprettum og að sama skapi er misjafnt að hve miklu leyti sveitarstjórnirnar á Snæfellsnesi geta haft áhrif á nýtingu orkunnar.

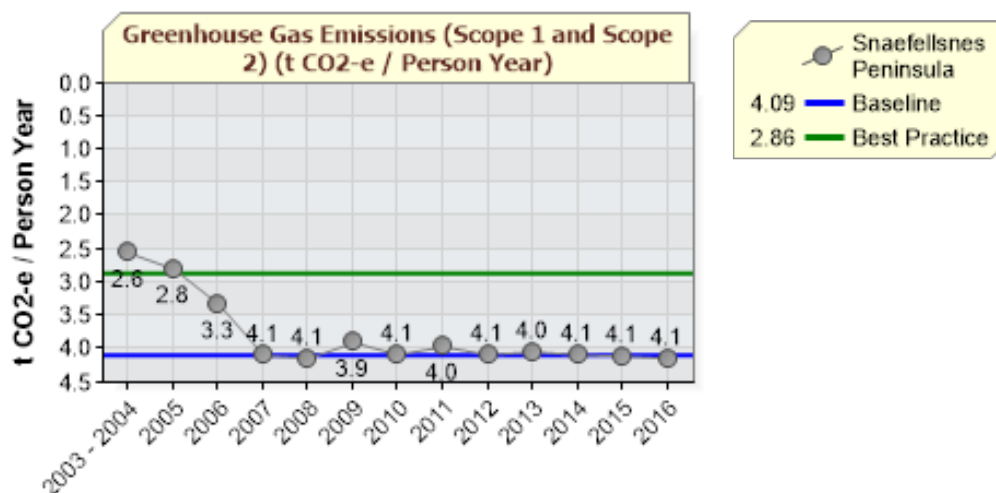

1. mynd Orkunotkun á mannár á Snæfellsnesi¹. Græna línan sýnir framúrskarandi árangur og sú bláa sýnir lágmarkskröfur EarthCheck. Orkunotkun á Snæfellsnesi árið 2016 var 171,8 GJ eða 2,7% yfir lágmarksviðmiðum EarthCheck. Af myndinni má sjá að orkunotkun jókst á árunum 2003-2007 en hefur svo nokkurn veginn staðið í stað eftir það.

Losun gróðurhúsalofttegunda

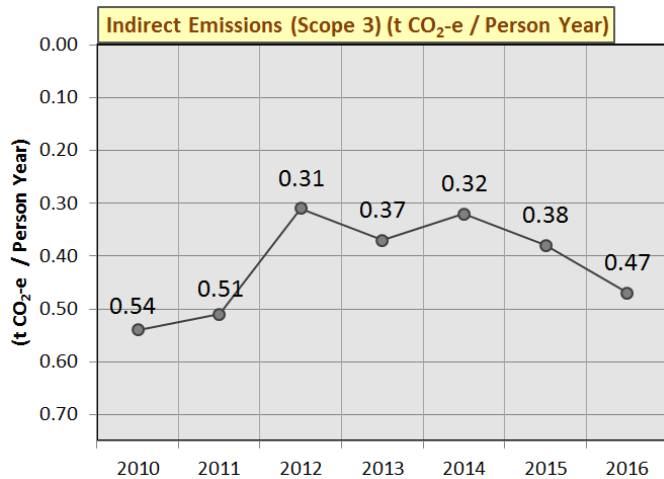
Á Snæfellsnesi er stærsti hluti beinnar losunar gróðurhúsalofttegunda frá samgöngum (bíla- og skipaumferð) og notkun vinnuvéla, en raf- og hitaveitur losa hlutfallslega lítið. Sundlaugin í Grundarfirði er hituð með olíu og er olía sömuleiðis varaafli fyrir íþróttamannvirki í Ólafsvík og hitaveituna í Stykkishólmi (en notkun hennar er mjög sjaldgæf). Loks má geta þess að umtalsvert magn af gróðurhúsalofttegundum losnar vegna umsvifa fiskiskipaflota svæðisins. Eins og hjá öðrum Jarðarbúum fylgir Snæfellingum einnig heilmikil óbein losun vegna kaupa þeirra á ýmsum vörum, sem valdið hafa mismikilli losun í framleiðslu- og flutningsferli. Síðast en ekki síst ber hér að nefna að rannsóknir hafa sýnt að umtalsverð losun gróðurhúsalofttegunda verður úr framræstu votlendi og á það ekki síður við hér en annars staðar.

Vottunarsamtökin reikna einnig út magn gróðurhúsalofttegunda sem losna við urðun á úrgangi (mynd 4).

2. mynd Bein losun gróðurhúsalofttegunda á íbúa á Snæfellsnesi var 4,1 tonn af CO₂ eða 1,3% yfir lágmarksviðmiðum viðmiðum EarthCheck. Af myndinni má sjá að losun jókst frá 2003-2007 en hefur svo staðið í stað eftir það.

¹ Mannár er reiknað út frá íbúum á svæðinu og ferðamönnum. Fjöldi ferðamanna á svæðinu er reiknaður út frá gistinóttum á svæðinu. Mannár á Snæfellsnesi árið 2016 voru 4.798.

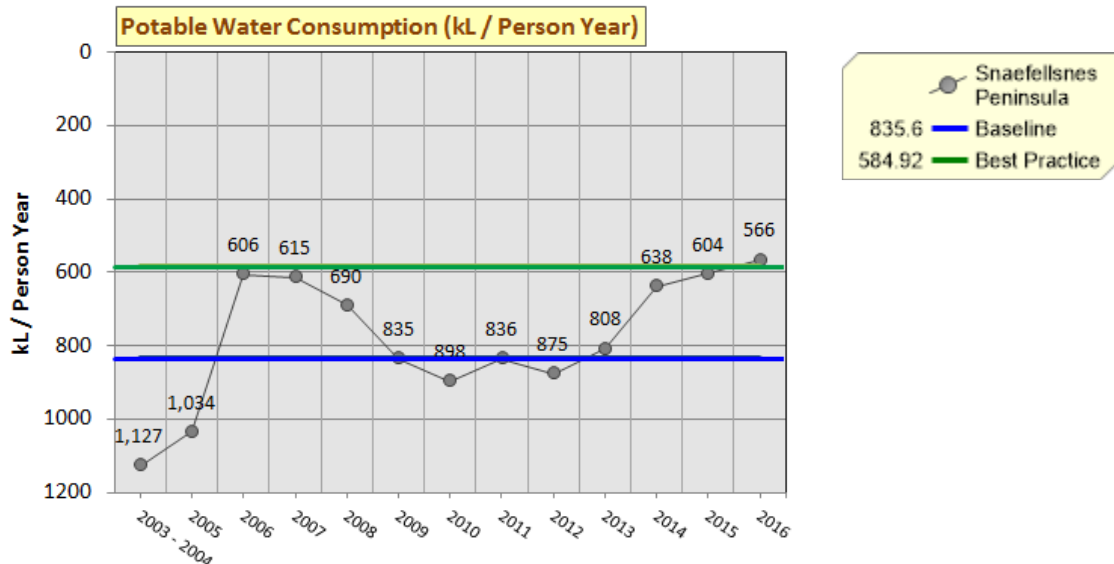

3. mynd

4. mynd *Losun gróðurhúsalofttegunda vegna úrgangs sem urðaður var árið 2016 var reiknuð sem 0,47 tonn af CO₂ á mannár. Losunin hefur aukist hægt frá 2014.*

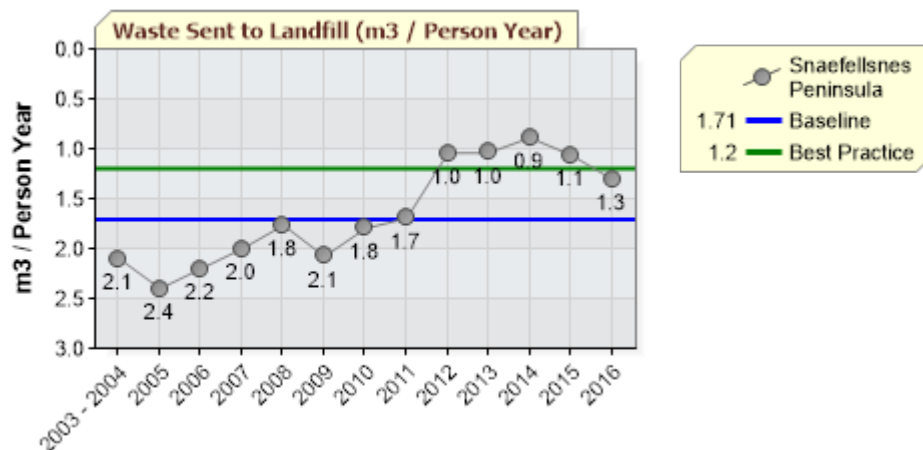
Neysluvatn

Upplýsingar um vatnsnotkun voru bæði byggðar á mældum og áætluðum tölum. Tölur um vatnsnotkun í Stykkishólmi og Grundarfirði eru byggðar á raunverulegum tölum þar sem Orkuveita Reykjavíkur sem er eigandi að vatnsveitunum þar er með nákvæma mæla fyrir sínar vatnsveitur. Vatnsnotkun fyrir Snæfellsbæ var áætluð sú sama og fyrir Grundarfjörð. Fyrir dreifbýlið var notkunin áætluð út frá meðaltalstölum svipaðra svæða á Íslandi (700 l /mann/dag (innifalið iðnaður, fiskvinnsla og landbúnaður).

5. mynd *Neysluvatnsnotkun á Snæfellsnesi árið 2016 var 566 kílólítrar á íbúa, eða 3,2% yfir því sem metinn er framúrskarandi árangur af EarthCheck. Af myndinni má sjá að notkunin minnkaði talsvert á árunum 2006-2008, en jókst svo aftur eitthvað frá 2009-2013. Árið 2014 virðist hafa dregið verulega úr neysluvatnsnotkun á Snæfellsnesi.*

Úrgangsmál

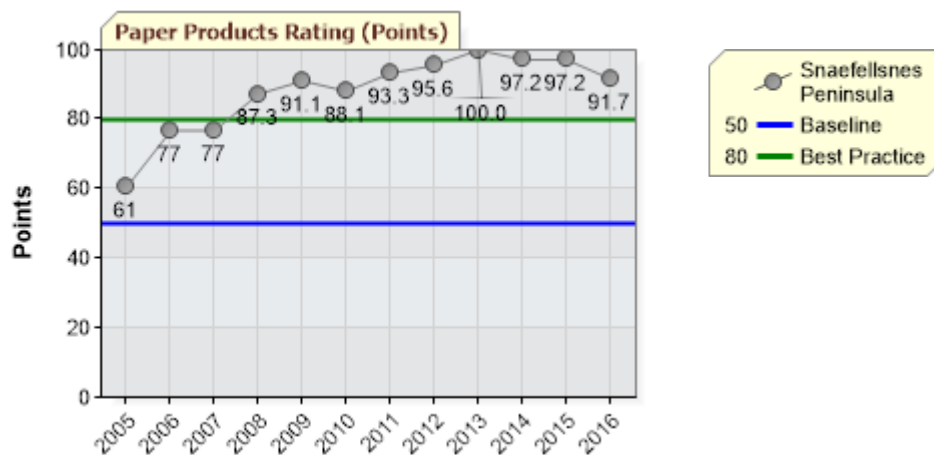

6. mynd Magn úrgangs sem sendur var til urðunar árið 2016 var 1.3 rúmmetrar á mannár, eða 23.8% yfir lágmarksviðmiðum EarthCheck. Árið 2016 var 45,8% minna sorp sent til urðunar en árið 2005, þegar urðaður úrgangur var í hámarki.

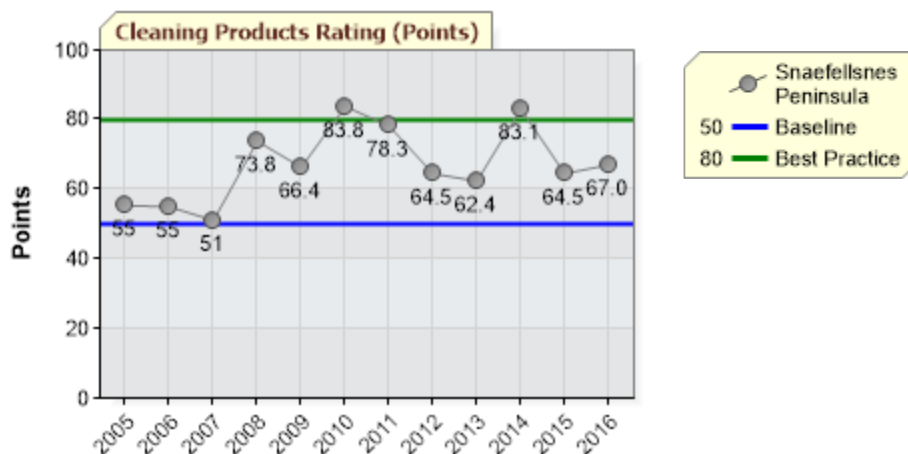
Innkaup

Sveitarfélögin hafa sett sér sameiginlega stefnu um að kaupa umhverfismerktan pappír og hreinsiefni þar sem kostur gefst. Samkvæmt kröfum EarthCheck safna sveitarfélögin tölum yfir hlutfall umhverfismerks pappírs og hreinsiefna sem keypt eru á vegum sveitarfélaganna. Þessi gögn eru fengin frá þeim birgjum sem sveitarfélögin eiga viðskipti við. Verkefnastjóri tekur gögnin saman og sendir niðurstöðurnar inn til vottunarsamtakanna. Samtökin gefa sveitarfélagunum einkunn fyrir umrædd innkaup (sjá myndir 5 og 6).

Vottunarsamtökin gera enn fremur kröfur um að fylgst sé með notkun varnarefna sem skaðleg eru náttúrunni. Þetta eru efni sem brotna hægt niður í náttúrunni og valda ýmiss konar skaða, þar á meðal með því að hafa hormónaverkun á ýmsar lífverur. Skráning sveitarfélaganna hefur ekki náð nægilega vel utan um notkun umhverfisskaðlegra varnarefna gegn skordýrum, nagdýrum, sveppum og gróðri. Notkunin er að líkindum fremur lítil en skortur á haldbærum upplýsingum skýrist einkum af því að undirverktakar sjá oft um eitrun, t.d. gegn skaðvöldum á gróðri. Stefnt er að því að gera bragarbót á utanumhaldi upplýsinga af þessu tagi á komandi ári.

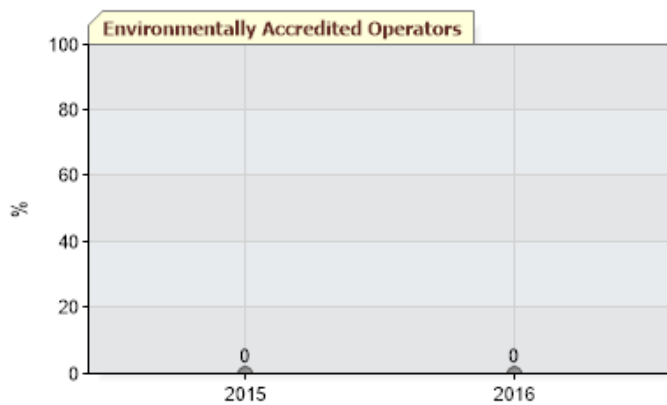

7. mynd Hlutfall af umhverfismerktis pappírs af heildarpappírsinnkaupum til sveitarfélaganna, nánar tiltekið skipt í skrifstofupappír, servíettur, bréfpurrkur, salernispappír og handpurrkur. Á árinu 2016 taldist árangur Snæfellsness í þessu sambandi vera 91,7%, sem telst vera framúrskarandi árangur. Hlutfall umhverfisvottaðra pappírsvara sem keyptar eru hjá sveitarfélögnum hefur aukist jafnt og þétt frá árinu 2005.

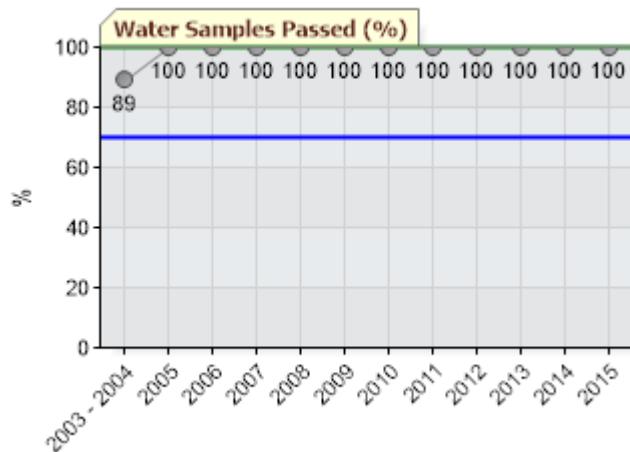

8. mynd Hlutfall umhverfismerkra hreinsiefna af heildarnotkun í stofnana sveitarfélaga á Snæfellsnesi, nánar tiltekið skipt í gólfþýpur, teppahreinsiefni, alhliða hreinsiefni til innanhúss nota, hreinsiefni til utanhúss nota, glerhreinsiefni, þvottaefni og sápur fyrir líkamsþvott. Á árinu 2016 taldist árangur stofnana sveitarfélaga á Snæfellsness í þessu sambandi vera 67% sem er yfir lágmarksviðmiðum. Hlutfall umhverfismerkra hreinsivara var hæst árið 2010 og samkvæmt þessum gögnum er tilefni til að endurskoða innkaup sveitarfélaganna og komast að því stigi á ný.

Aðrir skylduvísar

9. mynd Hlutfall umhverfsvottaðra ferðaþjónustuaðila á Snæfellsnesi. Frá upphafi vottunar hefur aðeins eitt ferðaþjónustufyrirtæki á Snæfellsnesi, Hótel Hellnar, hlotið umhverfsvottun. Í dag er Hótel Hellnar ekki lengur með umhverfsvottun, og því er enginn ferðaþjónustuaðili með slíka í dag. Hlutfall vottaðra ferðaþjónustufyrirtækja á Snæfellsnesi er undir mörkum samkvæmt staðli EarthCheck samtakanna. Svæðið hefur því fengið aðvörun hvað þetta atriði varðar og vottunarsamtökin gert kröfur um úrbætur sem fyrst. Meirihluti fyrirtæki falla ekki beint undir starfsemi sveitarfélaganna en þó eru þær kröfur gerðar að sveitarfélögin hvetji og aðstoði fyrirtæki innan svæðisins til þess að starfsemi sína vottaða.

10. mynd Vatnssýni sem standast gæðakröfur, sem hlutfall að öllum vatnssýnum sem tekin eru. Upplýsingar um vatnssýni árið 2016 voru fengnar frá Heilbrigðiseftirliti Vesturlands. Þar kom fram að bæjarveitur og vatnsveitur sem þjóna ferðaþjónustu og mjólkurframleiðslu á Snæfellsnesi stæðust gæðakröfur. Það eru því 100% þeirra vatnssýna sem tekin voru á svæðinu vegna eftirlits.

Fyrirlestrar

1. **Kynningarfundur um verkefnin: Burðarblastpokalaust Snæfellsnes & Norræni Strandhreinsidagurinn á Snæfellsnesi:** Birna Heide Reynisdóttir og Ragnhildur Sigurðardóttir. Ráðhúsið Stykkishólmi 11. Apríl 2017.
2. **Kynningarfundur um verkefnin: Burðarblastpokalaust Snæfellsnes & Norræni Strandhreinsidagurinn á Snæfellsnesi:** Birna Heide Reynisdóttir og Ragnhildur Sigurðardóttir. Skrifstofa Svæðisgarðsins Snæfellsness í Grundarfirði 12. apríl 2017.
3. **Kynningarfundur um verkefnin: Burðarblastpokalaust Snæfellsnes & Norræni Strandhreinsidagurinn á Snæfellsnesi:** Birna Heide Reynisdóttir og Ragnhildur Sigurðardóttir. Áttthagastofu Snæfellsbæ 19. apríl 2017.

Gestafyrirlesarar

1. **Uppruni og afdrif plasts og klæðnaðar:** Stefán Gíslason, umhverfisstjórnunarfræðingur, UMÍS ehf. Environice. Fræðslukvöld Margnota Snæfellsness í Snæfellsbæ og Ólafsvík 4. október 2017.
2. **Áhrif plasts á lífríki og leiðir til að bæta farveginn:** Rannveig Magnúsdóttir, líffræðingur, Landvernd. Fræðslukvöld Margnota Snæfellsness í Snæfellsbæ og Ólafsvík 4. október 2017.

Aðsendar greinar í vikublöð

1. Guðrún Magnea Magnúsdóttir (2017). **Margnota Snæfellsnes.** Bæjarblaðið Jökull 20. september 2017 og Stykkishólmspósturinn, 14. september 2017.
2. Guðrún Magnea Magnúsdóttir (2017). **Til hamingju Snæfellsnes.** Bæjarblaðið Jökull 15. nóvember 2017 og Stykkishólmspósturinn 16. nóvember 2017.
3. Birna Heide Reynisdóttir og Ragnhildur Sigurðardóttir (2017). **Strandhreinsun.** Bæjarblaðið Jökull og Stykkishólmspósturinn 6. apríl 2017.
4. Birna Heide Reynisdóttir og Ragnhildur Sigurðardóttir (2017). **Strandhreinsiverkefni á Snæfellsnesi 6. maí 2017.** Bæjarblaðið Jökull 17. maí 2017 og Stykkishólmspósturinn 11. maí 2017.